

IPARRA GUIRRE

KARLISTADA'KO GERRATEAN

Gipuzkoa'ko Urretxua'n jaio zan Joxe Mari Iparragirre. Andik urte batzuetara, Madrid'era bizitzen joan zan bere gurasoakaz.

Amairu urte ebazala, esan eutson, bein, bere amari: —Agur, ama, ba-noa eskolara.

—Joan bai, erantzun eutson amak—, eta etorri zintzo-zintzo!

Ez zan, baiña, geiago etorri.

Eskolara bearrean, Euskalerrira abiatu zan oiñez; eta an ebillen guda bizian sartu zan, buru ta belarri.

Arrigorriaga ta Kastresana'ko eraso gogorretan, sekulakoak egin ebazala, ta Karol erregeren guda-mutillen talde berezikoa egin eben, urren.

1839'garrenean amaitu zan guda zital ori, «Abrazo de Vergara», «Bergara'ko besarkadea» esaten jakon orren bidez.

* *

ATZERRIAN

Ez eban Iparragirre'k egiune ori onartu, eta bere guda-izkilloak errekarra jaurtita, Auñamendi'ko mendiak igaro ebazan, Prantzia'ra abian.

Ba-zan Paris'en kantari on bat, Caroline Duprez andereiñoa.

Andereiñoa gure mutillaren itxura ta abotsaz maite-mindu, ta kanta ta musikaren barriak erakutsi eutsoezan.

Ez zan kantari makala urten gure mutilla! Kitarratxo bat eskuan, erriz-erri kantari asi zan. Abots ederra eukan, kantari ona zan.

1848-garrenean, matxinada bat sortu zan Prantzian; eta Iparragirre'k bere kitarratxoa artu, ta «La Marsellesa» abesti bizi ori kantaz, erri guztia asaldatzen joian.

Paris'ko agintariak ori ikusi, eta Prantzia'tik kanpora jaurti eben gure mutil urduria. Italia, Suiza ta Alemania'n zear ibilli zan iru urteen buruan, kantari-talde bategaz.

Jai andiak ziran Londres'en urrengo urtean, eta ara abiatu zan Iparragirre'ren talde ori. Alako baten, bertako antzoki ospetsuenean, euskal abesti xamur bat abestu eban gure kantari trebeak.

An egoan entzuleen artean, Bilbo'ko seme zan Mazarredo, ontzilari-buru aipatua. Agozabalka entzun eutson abeslariari. Eta dana amaitu zanean, arengana joan, eta zorionak emon ondoren, paperak konpondu, intsasontzi batean sarrerazo, ta Bilbo'ra bidaldu eban gure mutil erri-rindua.

GERNIKAKO ARBOLA

Bilbotik Madridera joan zan Joxe Mari, ariñiketan. Eta besoak zabal-zabalik, bere ama besarkatzera joiala, onela esan eutson onek, begiak busti-bustirik:

—Ume, ...au al dok eskolatik etorteko ordua?

Ba-zan Madriden «San Luis» eritxon kafetegi bat. An batzen ziran bertan bizi ziran euskaldunak. Eta ara be joaten zan, sarritan, gure Joxe Mari, bere kitarratoxa eskupean. Bardin egiten eban bere adiskide Juan Mari Altuna, Bizkai'ko musikalaria ospetsuak.

Eta egun batez, kafetegi ori euskaldunez bete-beterik egoala, ta Altuna jauna pianu joten ziardula, Iparragirre'k bere kitartxoa artu, ta «GERNIKAKO ARBOLA»'ko bertsu aberkoiak abestu abazan, bere abots eder eta sentikorraz. Ango txalo, ta ango gorak!

Madrid itxi, eta Urkiola'n agertu zan, San Antonio'ko jaietan. Meza nagusia amaitu, ta eliz-aurrean egozan sei milla euskaldunen aurrean, «Gernikako arbola» abestu eban, barriro.

Eta, «adoratzen zaitugu, arbola santua» itz orreik abestu ebazanean, danak belauniko jausi ziran, begiak bustirik, eta eskuak goruntz. Eta Euskalerriko erri guztietara zabaldu zan, urren, gauza ori bera kantari beti.

Ez luzaro. Prantzian lez gertatu yakon emen be. Erria asaldatzen ebillela, ta Euskalerritik kanpora bota eben, barriro. Urte bi emon ebazan España ta Portugal zear, kanta-kantari beti.

* *

AMERIKETAN

Gero ona etorri, ta Tolosa'ko Anjela Kerexeta andereiñoaz maitemindu zan. Ezkondu nai, ba; eta sekulako era;ozpenak ipiñi eutsoezan emengo abadeak, bera ibilli zan sinbat erritako paperak eskatuz.

Ez zala Ameriketan ainbeste eragozpenik izango, eta s.ra abiatu zan bere emaztegiagaz; eta an ezkondu ziran, Buenos Aires'ko urian. Artzain jarri zan an. Arta]de polita eukan. Baiña oso artzain txarra zan. Sarritan esaten eutson acre andreak:

—Ara, Joxe Mari, orain be amabost ardi falta jatzuz.

—Etorri ez ba'dira, beste nunbait emen baiño obeto 3agozalako izango da, ene andretxo. Eurak be geuk lez askatasuna maite dabe...

Zertan ziardun, ba, Iparragirre, ardiak zaindu bea-•rean? Bertsolaria zan, ...eta bertsotan al Goizean goiz . txetik arditara urten; eta areitara baiño len, bedar gainean etzun, ta bertsotan ziardun bere kitarratxoa lagun.

*

ERIoTZA

Amazortzi urte eroazan Ameriketako eremutan galdurik, ta iñork ez ekian aren barririk. Euskaldun batek beragaz :opo egin eban, alako baten; eta onek zabaldu ebazan aren Dizitzaren barri larriak.

Bereala jarri ziran lanean Ameriketa ta emengo aren agun -zarrak; eta ona etorteko dirua eskeiñi eutsoen.

Sekulako jendetza batu zan Bidasoaren ertzean, aren ain; an egozan, besteak beste, Euskalerriko aldundiak, uskal jaun eta andere garatuak, eta bere lagun zarrak. Eta an, Bidasoaren ertzean, eta bere lagun zarren aurrean, abestu eban Iparragirre'k «Ara nun diran» kanta aipatu :a eder ori.

Bakarrik etorren. Bizi-sari edo pensio bat eskeiñi aut,oen uskal aldundiak; eta aren zai egoan gure gizona, bere °mazte ta zortzi seme-alabak ona ekarrerazteko.

Jaso eban, azkenik, bere sari ori. Gertu egoan bereai leitu, ta areigaz etxean batzeko. Ez eban baiña orrelakorik ortzerik izan. Bere lagun batzukaz bazkaltzen egoala, anaritakoren batek gatx egin, nunbait, eta andik egun jatzutara li egin zan, gaixoa.

Il eta betiko mututu. Bera mututu zan, bai; ez orrela tren «Gernikako arbola». Eta ez da mututuko bere, Euskalerria Euskalerrira iraun daian arte.

URKIOLA'K